

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра кримінально-правових дисциплін

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «**Робота з інформацією з обмеженим доступом**»

Для студентів юридичного
факультету

Дніпро – 2016

Конспект лекцій підготував **Телійчук В.Г.** – доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Тертишник В.М., професор кафедри кримінально-правових дисциплін Університету митної справи та фінансів, доктор юридичних наук, професор;

Макаренко Є.І., завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського гуманітарного університету, кандидат юридичних наук, професор.

Конспект лекцій
обговорений та схвалений
на засіданні кафедри
кримінально-правових
дисциплін юридичного
факультету

“09” серпня 2016 р.,
протокол № 22

ТЕМА № 1 „ Основні поняття і визначення інформаційної діяльності”

(2 години)

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

Вступ

1. Інформація як об’єкт захисту.
2. Поняття та правова основа режиму секретності в органах та підрозділах НПУ. Основні вимоги нормативно-правових актів у сфері охорони службової та державної таємниці в НПУ.
- 3.ЗВДТ. Класифікація видів секретної інформації

Висновок

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. - Конституція України . - К., 1996;
2. Закон України Про внесення змін до Закону України „Про державну таємницю” // Відомості Верховної Ради, 1999, №49, ст. 428.
3. Закон України „Про інформацію” 22.10.1992р.
4. Закон України «Про доступ до публічної інформації» // Відомості Верховної Ради, 2011, № 32, ст.314
5. Закон «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379№ 580-VIII
6. Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність”// Відомості Верховної Ради України. –1992.-№22.-Ст.303.
7. Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах» від 05.07.1994 року
8. Закон України „Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за правопорушення законодавства про державну таємницю” 21.10.1999р.
9. Закон України « Про банки і банківську діяльність» від 20.03.1991 р. № 872-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 25. – Ст. 281
10. Кримінальний кодекс України / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
11. Кримінально-процесуальний кодекс України/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651a-17>
12. 1.Державна та комерційна таємниця. Нормативно-правове регулювання / Роїна О.М. – К.: КНТ, 2006. – 424с.
13. 2.Оперативно-розшукова діяльність та додержання державної таємниці в країнах СНД: збірник законів про оперативно-розшукову діяльність та державну таємницю / Укладачі: Кириченко О.В., Зубач І.М., Новиков О.В., Білий А.В. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 464 с.

14. 3.Право інтелектуальної власності [текст]: Акад.курс : підручник для студ. вищих навч. закладів / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін. ; за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. –К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2007. –696 с.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Розкрити поняття інформації та правову основа режиму секретності в органах та підрозділах НПУ, основні вимоги нормативно-правових актів у сфері охорони службової та державної таємниці в НПУ, ЗВДТ та класифікацію видів секретної інформації.

ВСТУП

Конституція України проголосила Україну правовою державою, для якої людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю. Розвиток та реформування всіх сторін сучасного життя суспільства супроводжується стрімким зростанням інформаційного обміну, впровадженням передових інформаційних технологій в усі його сфери. Окремий вид такої інформації охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, що становлять державну таємницю.

Розголошення цих відомостей може завдати шкоди національній безпеці України. Зазначені процеси вимагають наукового обґрунтування й правового забезпечення проблеми оптимального співвідношення інтересів особистості, суспільства, держави, приватних і публічних засад, визначення підстав та меж втручання в сферу приватного й особистого інтересу, захисту інформаційної, державної та національної безпеки України. Інформаційна безпека, як невід'ємна складова національної безпеки, з часів незалежності України отримала важливого суспільного значення і тому постійно перебувають у полі зору вчених і практиків які займаються питаннями пов'язаними з забезпеченням державної таємниці.

На важливості цього питання наголошується в Конституції України, ст. 17 якої зазначає, що захист інформаційної безпеки визначається однією з найважливіших функцій держави, справою всього Українського народу,

Дана лекція ознайомить вас з інформацією як об'єктом захисту поняттям та правова основою роботи з інформацією з обмеженим доступом, режимом секретності в органах та підрозділах НПУ, основними вимогами нормативно-правових актів у сфері охорони службової та державної таємниці в НПУ.

1. Інформація як об'єкт захисту.

Інформація є головним об'єктом захисту, але необхідно вирішити яку інформацію треба захищати і що таке інформація. Закон України від 2 жовтня 1992 р. "Про інформацію" визначає, що *інформація - це документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі.*

Інформація може бути відкритою або з обмеженим доступом. Згідно зі ст. 30 цього Закону інформація з обмеженим доступом поділяється на конфіденційну (в Законі вона названа "конфіденційною") і таємну.

Конфіденційна інформація — це відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням.

Фізичні та юридичні особи, які володіють інформацією професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру або такою, яка є предметом їхнього професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого інтересу і не порушує передбаченої законом таємниці, самостійно встановлюють режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії конфіденційної, та запроваджують можливі варіанти її захисту. Винятком є інформація, приховування якої становить загрозу життю і здоров'ю людей.

До таємної належить інформація, що містить відомості, які відповідно до Закону України про державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі. Стаття 505 ЦКУ передбачає комерційну таємницю підприємства. Цей різновид інформації містить відомості, пов'язані з виробництвом, технологічною інформацією, управлінням, фінансами та іншою діяльністю підприємства, що не є державною таємницею, розголошення (передача, витік) яких може завдати шкоди інтересам підприємства. Склад і обсяг відомостей, що є комерційною таємницею, порядок їх захисту визначає керівник підприємства.

Втім, якщо ці відомості не можуть бути комерційною таємницею, їх за рішенням керівника підприємства можна віднести до конфіденційної інформації.

Інформація щодо діяльності та фінансового стану підприємства, яка стала відомою банку в процесі обслуговування та взаємовідносин з ним, чи третім особам при наданні банківських послуг і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди відповідно до ст. 60 Закону України від 7 грудня 2000 р. "Про банки і банківську діяльність" є банківською таємницею.

Безглуздо вважати, що ваша інформація (тобто інформація, якою ви володієте) нікому не потрібна. Можете провести один експеримент. Проаналізуйте папери, які у вашому офісі викидають у сміття, уважно перечитайте всі брошури, буклети, каталоги та інші матеріали про ваше підприємство та, змінивши голос, передзвоніть до себе ж на фірму і поставте комусь зі співробітників відверті запитання щодо діяльності вашої фірми. Будьте певні, що результати вас приголомшать — ви дізнаєтесь чимало відомостей, які є закритими для сторонніх. А тепер уявіть, що те саме міг

зробити будь-хто з ваших конкурентів.

Для належного захисту інформації (тієї, яка дійсно є цінною для вас) обмежте до неї доступ. Обмеження доступу полягає у зменшенні кола осіб, яким відома закрита інформація. Йдеться не лише про встановлення всіляких комп'ютерних паролів, замикання документів у сейфі та знищення чернеток.

Перш за все, на підприємстві потрібно організувати систему захисту інформації як від відвідувачів, так і від власних працівників. Особи, яким певна інформація не потрібна для виконання своїх службових обов'язків, не повинні мати зайвої нагоди ознайомитись з нею.

Організація системи захисту інформації починається з визначення переліку відомостей, які є комерційною таємницею та конфіденційною інформацією. Керівник підприємства має затвердити наказом положення про комерційну таємницю та про конфіденційну інформацію на підприємстві, в якому дати перелік таких відомостей, і зазначити, що нерозголошення комерційної таємниці та конфіденційної інформації входить до трудових обов'язків працівників, та визначити відповідальність за невиконання цих обов'язків.

Кожен працівник повинен ознайомитись із цими переліками та підписати зобов'язання про нерозголошення комерційної таємниці та конфіденційної інформації. Крім цього, важливо стежити за дисципліною працівників щодо охорони інформації. Візьміть за правило не викидати документів (проекти договорів, факси, листи тощо) у сміття, доводити до відома працівників лише ту інформацію, яку їм необхідно знати для виконання своїх службових обов'язків.

До того ж велику увагу треба приділити інформації, яку отримують сторонні особи. Існує поняття інсайдерської інформації, тобто інформації, якою володіють інсайдери - особи, які не працюють на підприємстві, але володіють закритою інформацією про це підприємство. Так, інсайдерами є колишні топ-менеджери — особи, які обіймали керівну посаду на підприємстві (начальник відділу, головний бухгалтер, заступник директора тощо), акціонери, ділові партнери, співробітники юридичних, аудиторських і консалтингових фірм, які надають послуги вашому підприємству. Звичайно, для багатьох із них нерозголошення інсайдерської інформації є принципом ділової етики та репутації. Однак трапляються випадки, коли інсайдери можуть навмисно розголосити вашу комерційну таємницю або конфіденційну інформацію. Наприклад, це може зробити партнер, з яким ви розірвали відносини, або звільнений вами топ-менеджер. Будьте обережні у відносинах з такими особами. Бажано отримати від них письмове зобов'язання про нерозголошення тих відомостей, які вони отримали від вас. Хоча це мало допоможе. При доборі кадрів теж користуйтеся перевіреними рекомендаціями. Не приймайте на роботу випадкових осіб.

Чинне законодавство передбачає відповідальність як за розголошення, так і за збирання інформації, яка становить комерційну таємницю.

Так, Закон України від 7 червня 1996 р. "Про захист від недобросовісної

конкуренції" відносить до протиправних дій: неправомірне збирання комерційної таємниці; розголошення комерційної таємниці; схилення до розголошення комерційної таємниці; неправомірне використання комерційної таємниці.

Санкції у вигляді штрафу за скоєння цих протиправних дій встановлює Антимонопольний комітет України. Особа, винна у цих діяннях, несе адміністративну, цивільну та кримінальну відповідальність у випадках, передбачених законодавством. Стаття 164-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення за отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця встановлює відповідальність у вигляді штрафу від 9 до 18 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей (комерційне шпигунство), а також за незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності (ст. 231), та за умисне розголошення комерційної таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо воно вчинене з корисливих чи інших особистих мотивів і завдало істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності (ст. 232).

Однак це, так би мовити, відповідальність перед державою. А хто ж компенсує підприємству збитки, завдані розголошенням його комерційної таємниці? Відповідь на запитання однозначна: це має зробити особа, винна в такому розголошенні. Якщо така особа є працівником підприємства, то відповідно до ст. 134 Кодексу Законів про працю України вона буде нести повну матеріальну відповідальність за розголошення комерційної таємниці, оскільки такі дії працівника переслідуються у кримінальному порядку. Якщо ж особа, яка розкрила комерційну таємницю, не працює на підприємстві, то стягти з неї збитки, завдані таким розкриттям, можна в судовому порядку, притягнувши її до цивільної відповідальності.

Покарання за розголошення конфіденційної інформації передбачено лише ст. 164-3 КоАП. Однак власник конфіденційної інформації може самостійно встановити відповідальність за її розголошення. Так, відповідальність працівника є дисциплінарною - догана, звільнення (на підставі ст. 147 КЗиП).

Особам, які не працюють на вашому підприємстві, конфіденційної інформації краще взагалі не надавати. Якщо ж уникнути цього неможливо, скажімо, потрібно укласти договір з новим партнером, а він вимагає надати інформацію, яку ви вважаєте конфіденційною, то в такому випадку в договір (до обов'язків сторін) потрібно включити застереження про конфіденційність та зазначити відповідальність сторін за розголошення конфіденційної інформації. До чинних договорів, які не передбачають відповідальності за розголошення конфіденційної інформації, слід укласти додаткові угоди або окремі договори про конфіденційність. У крайньому разі візьміть з контрагента хоч розписку

про зобов'язання не розголошувати інформації, отриманої від вас.

Висновок з першого питання:

Отже, особу, винну в розголошенні конфіденційної інформації, можна притягти до цивільної відповідальності через суд. Але в суді вам потрібно буде довести, що ця особа мала відомості, які на вашому підприємстві становлять конфіденційну інформацію, що саме ця особа розкрила таку інформацію та що ви внаслідок цього понесли збитки. Найважливіше довести причинно-наслідковий зв'язок між фактом розголошення конфіденційної інформації та понесеними вами збитками.

Тож пам'ятайте: хто володіє інформацією - той володіє світом.

2. Поняття та правова основа режиму секретності в органах НПУ. Основні вимоги нормативно-правових актів у сфері охорони службової та державної таємниці в системі НПУ та інших правоохоронних органів

У підрозділах НПУ, МВС України та в інших правоохоронних органах, а також підприємствах, установах й організаціях, які здійснюють роботу з інформацією з обмеженим доступом, передбачена система заходів для забезпечення цілісності державної та службової таємниці.

Кожний працівник зобов'язаний знати зміст законів України, наказів, інструкцій, що регулюють встановлений режим роботи з інформацією з обмеженим доступом, режим секретності в правоохоронних органах і керуватися ними у своїй повсякденній діяльності.

У нормативних документах, що прийняті на підставі Закону України «Про державну таємницю», по забезпеченню режиму секретності в системі НПУ України застосовуються спеціальні терміни, значення котрих необхідно засвоїти, приступаючи до вивчення курсу.

У Інструкції з режиму секретності в системі НПУ терміни застосовуються в таке значення:

«Режим секретності» - встановлений відповідно до вимог Закону України «Про державну таємницю» та інших виданих відповідно до нього нормативно-правових актів єдиний порядок забезпечення охорони державної таємниці

Існують і інші визначення поняття «Режиму секретності» і в «широкому змісті» і в «вузькому змісті». З ними ви зможете ознайомитися самостійно, вивчивши рекомендовану літературу.

Порушення єдиного порядку забезпечення охорони державної таємниці веде до того, що інформація з обмеженим доступом, а особливо зведення секретної інформації, стають надбанням сторонньої особи, тобто ці зведення розголошуються.

Сторонніми особами рахуються будь-які особи, у т.ч. близькі родичі і товариші по службі, якщо вони за родом своєї діяльності не мають допуску до цих зведень.

Розголошення секретних зведень працівниками НПУ звичайно відбувається в процесі довірчої бесіди, шляхом недбалого збереження матеріалів, що містять державну таємницю, шляхом неналежного виконання обов'язків і порушень заборон, установлених відповідними інструкціями, а також шляхом порушень вимог конспірації при виконанні оперативних і ін.. заходів (передача секретної інформації з незахищених каналів зв'язку, порушення організації і ведення секретного діловодства, збереження працівниками секретних документів.)

«Конспірація» - це діяльність двох сторін: робітників оперативних апаратів (суб'єктів Закону України «Про ОРД») і громадян України, що залучаються до конфіденційного співробітництва. Ця діяльність прихована від сторонніх осіб (від злочинців зокрема) і є секретною (негласною).

Через недотримання режиму секретності в НПУ деякі злочинні формування одержують можливість безкарно чинити злочини тривалий час.

Приклад - злочинна діяльність у м. Миколаїв групи «Хоми». У 2012р. у м. Миколаєві була викрита в злочинній діяльності група «Хоми», чисельністю понад 20 чоловік, що протягом декількох років чинила злочини під видом працівників ДПС та оперативників (пограбування, розбійні напади, обшук, здирства). Тривалому існуванню злочинної групи сприяло недотримання оперативними працівниками вимог режиму секретності і конспірації. Ці працівники ділилися своїми враженнями про плановані заходи зі своїми колишніми співробітниками. Надалі з'ясувалося, що ці колишні працівники входили до складу злочинної групи Х. (також у злочинні групи «Кулика», «Оконського», «Черкаса», входили колишні працівники правоохоронних органів, що консультували злочинців про негласні методи роботи правоохоронних органів).

Значення інших термінів «Роботи інформації з обмеженим доступом» такі:

«Державна таємниця» (далі також - секретна інформація) - вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою;

«Ступінь секретності» - ("особливої важливості", "цілком таємно", "таємно") - категорія, яка характеризує важливість секретної інформації, ступінь обмеження доступу до неї та рівень її охорони державою. Критерії визначення ступеня секретності інформації встановлює Державний комітет України з питань державних секретів і технічного захисту інформації.

«Гриф секретності» - це реквізит матеріального носія секретної інформації, що засвідчує ступінь секретності даної інформації.

«Секретна інформація»--зведення про стан сфери оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відношень державної безпеки, боротьби зі

злочинністю, отримані в результаті діяльності зазначених державних органів, розголошення яких може заподіяти шкоду інтересом України.

«Матеріальні носії секретної інформації»--це матеріальні об'єкти в т.ч. фізичні поля, у яких зведення, виражають державну таємницю у виді текстів, знаків, символів, уяв, сигналів, технічних рішень, процесів

«Віднесення інформації до державної таємниці»--це процедура прийняття Державним експертом із питань таємниць рішення про віднесення категорії зведень до державної таємниці з установленням ступеня їхньої секретності, обґрунтування і визначення можливої шкоди інтересам національної безпеки й оборони Держави у випадку розголошення цих зведень а також внесенням цієї інформації в Склепіння зведень, що складають державну таємницю України і її опублікування

«Засекречування матеріальних носіїв інформації»--обмеження у встановленому законодавством порядку на поширення і доступ до секретної інформації.

«Розсекречування матеріальних носіїв інформації»--зняття обмежень на поширення і доступ до секретної інформації, скасування раніше привласненого грифа секретності документам, виробам, іншим матеріальним носіям цієї інформації.

«Допуск до державної таємниці»--процедура оформлення права громадянина на доступ до секретної інформації.

«Доступ до державної таємниці»--надання посадовою особою дозволу громадянину на ознайомлення з визначеною секретною інформацією і здійснення діяльності, пов'язаної з державною таємницею.

Керівники правоохоронних органів забезпечують організацію роботи з охорони державної таємниці і здійснюють контроль за її станом.

Єдиний порядок забезпечення охорони державної та службової таємниці встановлюють такі Закони України та підзаконні акти:

1. Конституція України
 2. Закон України «Про Національну поліцію».
 3. Закон України «Про ОРД».
 4. Закон України «Про державну таємницю»
 5. Закон України «Про інформацію».
 6. Закон України «Про порядок виїзду з України в'їзду в Україну громадян України».
 7. Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах».
 8. Положення, затверджені кабінетом Міністрів України:
 - ✓ «Про державного експерта з питань таємниць».
 - ✓ «Про порядок і умови надання органам державної виконавчої влади, підприємствам, заснуванням і організаціям дозволу(ліцензії) на здійснення діяльності, пов'язаної з державною таємницею, а також про особливий режим цієї діяльності».
- «Про технічний захист інформації в Україні».

«Про режимно-секретні органи в міністерствах, відомствах, Уряді Автономній республіці Крим, місцевих органах державної виконавчої, виконкомах Рад, на підприємствах, у заснуваннях і організаціях».

«Про Державний комітет України з питань державних секретів і технічного захисту інформації».

Висновок з другого питання:

Одним із неодмінних умов, що забезпечують належний стан роботи з інформацією з обмеженим доступом, режиму секретності в правоохоронних органах, є тверде знання і неухильне виконання всіма співробітниками, допущеними до такої роботи, правової основи режиму секретності.

3.ЗВДТ. Класифікація видів секретної інформації

Звід відомостей, що становлять державну таємницю, - акт, в якому зведено переліки відомостей, що згідно з рішеннями державних експертів з питань таємниць становлять державну таємницю у визначених цим Законом сферах.

Звід відомостей, що становлять державну таємницю, (ЗВДТ) формує і публікує в офіційних виданнях Служба безпеки України на підставі рішень державних експертів з питань таємниць. ЗВДТ, що становлять державну таємницю - єдина форма реєстрації цих відомостей в Україні. З моменту опублікування ЗВДТ держава забезпечує захист і правову охорону відомостей, які зареєстровані в ньому. Реєстрація відомостей у ЗВДТ є підставою для надання документу, виробу чи іншому матеріальному носієві інформації, грифу секретності, який відповідає ступеню секретності, установленому для них у ЗВДТ.

Зміни до ЗВДТ, що становлять державну таємницю, публікуються не пізніше трьох місяців від дня одержання відповідного рішення чи висновку.

Сам ЗВДТ є систематизованим переліком відомостей, що становлять державну таємницю. Цей перелік складається зі статей, пунктів та підпунктів. Відомості систематизуються в чотири великі групи (статті) відповідно до сфери державної діяльності:

- сфера оборони;
- сфера економіки;
- сфера зовнішніх відносин;
- сфера державної безпеки і охорони правопорядку.

Так, у *військовій сфері* можна виділити інформацію, що стосуються безпосередньо Збройних сил України, до якої, зокрема, віднесено відомості:

- про зміст оперативних планів і документів бойового управління директив, бойових наказів, донесень та зведень;
- про підготовку військ до виконання оперативних (бойових) завдань;
- про систему бойового чергування;

- про стратегічне розгортання та зміст мобілізаційних завдань, оперативно-мобілізаційних заходів;

- про зміст закритих навчальних програм у вищих військових навчальних закладах Збройних сил України.

Наступною сферою класифікації відомостей, що становлять державну таємницю, є *сфера економіки*. Серед інформації економічного характеру, що її внесено до ЗВДТ, також можна виділити кілька основних груп.

По-перше, це інформація військово-економічного характеру, захист якої є одним із заходів забезпечення функціонування економіки України в умовах воєнного стану, матеріально-технічного забезпечення Збройних сил та підприємств оборонного призначення. Наприклад, до ЗВДТ внесено відомості, які характеризують:

- виробничі потужності мобілізаційного призначення галузей національної економіки щодо виробництва оборонної продукції;

- заходи для забезпечення сталості функціонування галузей економіки України в умовах воєнного стану;

Нарешті, останню групу становлять відомості, захист яких здійснюється в інтересах забезпечення нормального функціонування кредитно-фінансової системи України. До цієї групи належать такі відомості;

- про номенклатуру та обсяги матеріальних цінностей державного резерву;

- про кількість надходження до Державного фонду дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння України, про відпуск їх на потреби народного господарства за період від одного року і більше, про планові обсяги реалізації золота за вільноконвертовану валюту або кількість золота, яке видано на закупівлю за кордоном товарів, за період від одного року і більше;

- про розроблені монетним двором Національного банку України банкноти і монети України нових зразків;

- про засоби захисту від підробки банкнот, бланків державних цінних паперів і документів суворого обліку) України (крім відомостей про загальновідомі засоби захисту);

- про технології виготовлення та застосування спеціальних складових захисних голографічних елементів, які створюються на замовлення органів державної влади, у тому числі для захисту від підробки банкнот, цінних паперів, документів суворого обліку.

Висновок з третього питання:

Отже, підсумовуючи зазначене вище, можна зробити висновок, що відносини у сфері охорони державної таємниці регулюються Конституцією України (254к/96-ВР), Законом України "Про інформацію" (2657-12), Законом України «Про державну таємницю», міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та іншими нормативно-правовими актами. Зміст приведених Законів України і

нормативних актів необхідно вивчити на заняттях і самопідготовці. Основні положення документів повинні бути законспектовані в зошитах.

Висновки з теми:

Розглядаючи питання обмеження доступу як способу захисту інформації, слід звернути особливу увагу на те, як законодавець регулює право власника інформації на її захист. Як уже зазначалось, відповідно до вітчизняного законодавства громадяни, юридичні особи, які володіють інформацією професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру, одержаної за власні кошти, або таку, що є предметом їх ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого інтересу і не порушує законом таємниці, самостійно визначають режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії конфіденційної та встановлюють до неї систему (способи) захисту. Тобто, право встановлювати відповідний режим доступу до інформації мають особи (юридичні та фізичні), які володіють інформацією.

Заключне слово.

Обмеження доступу до інформації здійснюється відповідно до закону при дотриманні сукупності таких вимог:

виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя;

розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам;

шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ДАНОЇ ТЕМИ

Під час лекції розглядаються лише питання, пов'язані з поняттям інформації як об'єкт захисту, поняття та правова основа режиму секретності в органах та підрозділах НПУ, основні вимоги нормативно-правових актів у сфері охорони службової та державної таємниці в НПУ, класифікацію видів секретної інформації

При підготовці теми, студентам слід враховувати різнобічні наукові підходи до визначення, класифікації та розуміння деяких питань.

Серед них слід виділити:

По-перше, на підставі віднесення інформації до державної таємниці ухвалюється рішення про *засекречування матеріальних носіїв інформації*. Його здійснюють наданням відповідному документу, виробу чи іншому матеріальному носію інформації *грифу секретності* - реквізиту, що засвідчує ступінь секретності певної інформації. По-друге рішення про надання матеріальним носіям інформації грифу секретності приймають посадові особи, визначені керівником органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, що провадить діяльність, пов'язану з державною таємницею.

Для вдалого засвоєння цієї теми, студентам (слухачам) рекомендується звернутись не лише до базового (обов'язкового) списку літератури, а й до інших наукових джерел, які можна знайти у бібліотеці університету або у книжковому фонді кафедри кримінально-правових дисциплін.

Так, під час розгляду теми, слід, також, використовувати наукові праці як українських, так і зарубіжних вчених.

Однак, опрацьовувати додаткову літературу слід з урахуванням національної доктрини, особливостей правової системи України.

ТЕМА № 1 „Порядок доступу та допуску до державної таємниці, засекречування та розсекречування матеріальних носіїв інформації. Відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю”

(2 години)

Вступ

1. Поняття та правовий режим державної таємниці ЗУ «Про державну таємницю»
2. Державні експерти з питань таємниць та порядок засекречування інформації. Відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю.

Висновок

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. - Конституція України . - К., 1996;
2. Закон України Про внесення змін до Закону України „Про державну таємницю” // Відомості Верховної Ради, 1999, №49, ст. 428.
3. Закон України „Про інформацію” 22.10.1992р.
4. Закон України «Про доступ до публічної інформації» // Відомості Верховної Ради, 2011, № 32, ст.314
5. Закон «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379 № 580-VIII
6. Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність”// Відомості Верховної Ради України. –1992.-№22.-Ст.303.
7. Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах» від 05.07.1994 року
8. Закон України „Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за правопорушення законодавства про державну таємницю” 21.10.1999р.
9. Закон України « Про банки і банківську діяльність» від 20.03.1991 р. № 872-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 25. – Ст. 281
10. Кримінальний кодекс України / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
11. Кримінально-процесуальний кодекс України/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651a-17>
12. Державна та комерційна таємниця. Нормативно-правове регулювання / Роїна О.М. – К.: КНТ, 2006. – 424с.
13. Оперативно-розшукова діяльність та додержання державної таємниці в країнах СНД: збірник законів про оперативно-розшукову діяльність та державну таємницю / Укладачі: Кириченко О.В., Зубач І.М., Новиков О.В., Білий А.В. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 464 с.
14. Право інтелектуальної власності [текст]: Акад.курс : підручник для студ. вищих навч. закладів / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін. ; за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. –К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2007. –696 с.

15. Куценко Д.В. Кримінально-процесуальні гарантії державної таємниці // Автореф. на здоб. наук. ступеня кандид. юр. наук. Київ, КНУВС, 2009 – С.20

16. Севрюкова Г.С. Особливості секретного діловодства під час оперативно-розшукової діяльності // Бюлетень з обміну досвідом № 175, 2008 – С. 168-174

ВСТУП

Найбільш важливою і, відповідно, максимально захищеною вважається інформація, оголошена державною таємницею. Основним нормативно-правовим актом, що визначає режим державної таємниці, є Закон України "Про державну таємницю". Він регулює суспільні відносини, що виникають з приводу віднесення певних відомостей до державної таємниці, їх розсекреченням та захист в інтересах національної безпеки України. Зокрема, цей Закон визначає:

- компетенцію органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб у сфері охорони державної таємниці;
- здійснення права власності на секретну інформацію та її матеріальні носії;
- порядок віднесення інформації до державної таємниці;
- порядок засекречення і розсекречення матеріальних носіїв інформації;
- порядок охорони державної таємниці.

Дана лекція ознайомить вас з поняттям та правовим режимом державної таємниці, порядок засекречування інформації

1. Поняття та правовий режим державної таємниці. ЗУ «Про державну таємницю»

У попередній лекції ми зазначали, що *державна таємниця* - вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою.

Основною підставою класифікації секретної інформації є ступінь секретності. Ця категорія характеризує важливість секретної інформації, ступінь обмеження доступу до неї та рівень її охорони державою. Законодавством передбачено три ступені секретності для інформації, що становить державну таємницю: "*особливої важливості*", "*цілком таємно*", "*таємно*".

Зі ступенем секретності безпосередньо пов'язаний і максимальний строк дії режиму секретності інформації. Він не може перевищувати для інформації із ступенем секретності "*особливої важливості*" - 30 років, для інформації "*цілком таємно*" - 10 років, для інформації "*таємно*" - 5 років. У деяких випадках Президент України може встановлювати більш тривалі строки дії рішень про віднесення інформації до державної таємниці.

Охорона державної таємниці передбачає впровадження комплексу організаційно-правових заходів, до яких, зокрема, належать:

- єдині вимоги до виготовлення, користування, збереження, передачі, транспортування та обліку матеріальних носіїв секретної інформації;
- обмеження оприлюднення, передачі іншій державі або поширення іншим шляхом секретної інформації;
- спеціальний порядок допуску та доступу громадян до державної таємниці;
- технічний і криптографічний захист секретної інформації.

Форми допуску до державної таємниці встановлюються залежно від ступеня секретності інформації. Законодавство передбачає три форми такого допуску: форма 1 для роботи із секретною інформацією, що має ступені секретності "*особливої важливості*", "*цілком таємно*" і "*таємно*", яка має термін дії 5 років; форма 2-для ступенів секретності "*цілком таємно*" і "*таємно*" з терміном дії 10 років; форма 3 - для ступеня секретності "*таємно*" з терміном дії 15 років.

Згідно зі ст. 22 Закону України "Про державну таємницю" надання допуску громадян до державної таємниці передбачає:

- визначення необхідності роботи громадянина із секретною інформацією;
- перевірку громадянина у зв'язку з допуском до державної таємниці;

- взяття громадянином на себе письмового зобов'язання щодо збереження державної таємниці, яка буде йому довірена;
- одержання у письмовій формі згоди громадянина на передбачені законом обмеження прав у зв'язку з його допуском до державної таємниці;
- ознайомлення громадянина з мірою відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю.

Допуск до державної таємниці не надається у разі:

- відсутності у громадянина обгрунтованої необхідності в роботі із секретною інформацією;
- сприяння громадянином діяльності іноземної держави, іноземної організації чи їх представників, що завдає шкоди інтересам національної безпеки України;
- відмови громадянина взяти на себе письмове зобов'язання щодо збереження державної таємниці, яка буде йому довірена;
- наявності у громадянина судимості за тяжкі злочини, не погашеної чи не знятої у встановленому порядку;
- наявності у громадянина психічних захворювань, які можуть завдати шкоди охороні державної таємниці.

Окремою процедурою є надання допуску до державної таємниці керівникові органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, допуск до державної таємниці якого передбачений його службовими обов'язками. В таких випадках допуск до державної таємниці надається наказом чи письмовим розпорядженням посадової особи, що призначає його на посаду.

За наявності у громадянина відповідним чином оформленого допуску до державної таємниці та відповідної потреби або у зв'язку з виконанням службових обов'язків ухвалюється рішення про надання доступу до державної таємниці.

Рішення про доступ до державної таємниці передбачає надання повноважною посадовою особою дозволу громадян(ин) на ознайомлення з конкретною секретною інформацією та провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею.

Законодавством визначено перелік інформації, що не може бути засекречена. Так, за ст. 8 Закону України "Про державну таємницю" не належить до державної таємниці інформація:

- про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту;
- про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян;
- про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення;
- про факти порушень прав і свобод людини і громадянина;

- про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб;

- інша інформація, яка відповідно до законів та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не може бути засекречена.

Громадяни, юридичні особи, які володіють інформацією професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру, одержаною на власні кошти, або такою, яка є предметом їх професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого інтересу і не порушує передбаченої законом таємниці, самостійно визначають режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії конфіденційної, та встановлюють для неї систему (способи) захисту.

Виняток становить інформація комерційного та банківського характеру, а також інформація, правовий режим якої встановлено Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України (з питань статистики, екології, банківських операцій, податків тощо), та інформація, приховування якої являє загрозу життю і здоров'ю людей.

Інформація з обмеженим доступом може бути поширена без згоди її власника, якщо ця інформація є суспільно значимою, тобто якщо вона є предметом громадського інтересу і якщо право громадськості знати цю інформацію переважає право її власника на її захист.

Висновок з першого питання:

Отже, процес надання фізичним особам права на отримання та використання інформації передбачає проведення певної, визначеної законодавством процедури та за умови додержання особою певних вимог. Ця процедура складається з двох основних етапів, першим із яких є надання допуску до державної таємниці, тобто оформлення права громадянина на доступ до секретної інформації. Слід уточнити використання в цьому визначенні терміна громадянин, адже за загальним правилом допуск до державної таємниці може надаватися лише дієздатним громадянам України віком від 18 років, які потребують його за умовами своєї службової, виробничої, наукової чи науково-дослідної діяльності або навчання.

2. Державні експерти з питань таємниць та порядок засекречування інформації

Державний експерт з питань таємниць - посадова особа, уповноважена здійснювати відповідно до вимог цього Закону віднесення інформації до державної таємниці у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, зміни ступеня секретності цієї інформації та її розсекречування.

Виконання функцій державного експерта з питань таємниць на конкретних посадових осіб покладається: у Верховній Раді України - Головою

Верховної Ради України; в інших державних органах, Національній академії наук України, на підприємствах, в установах і організаціях - Президентом України за поданням Служби безпеки України на підставі пропозицій керівників відповідних державних органів, Національної академії наук України, підприємств, установ і організацій.

Втручання в діяльність державного експерта з питань таємниць особи, якій за посадою його підпорядковано, не допускається.

Державний експерт з питань таємниць відповідно до покладених на нього завдань:

1) визначає:

- підстави, за якими інформацію має бути віднесено до державної таємниці;

- доцільність віднесення до державної таємниці інформації про винаходи (корисні моделі), що мають подвійне застосування, на підставі порівняльного аналізу ефективності цільового використання та за згодою автора (власника патенту);

- ступінь секретності інформації, віднесеної до державної таємниці;

- державний орган (органи), якому надається право приймати рішення щодо кола суб'єктів, які матимуть доступ до секретної інформації;

2) готує висновок щодо завданої національній безпеці України шкоди у разі розголошення секретної інформації чи втрати матеріальних носіїв такої інформації;

3) установлює та продовжує строк дії рішення про віднесення інформації до державної таємниці із зазначенням дати її розсекречення;

4) дає Службі безпеки України рішення про зміну ступеня секретності інформації та скасування рішення про віднесення її до державної таємниці у разі, якщо підстави, на яких цю інформацію було віднесено до державної таємниці, перестали існувати;

5) розглядає пропозиції державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян та окремих громадян щодо віднесення інформації до державної таємниці та її розсекречування;

Державний експерт з питань таємниць під час виконання покладених на нього функцій зобов'язаний:

1) погоджувати за посередництвом Служби безпеки України свої висновки про скасування рішень щодо віднесення інформації до міждержавних таємниць з відповідними посадовими особами держав;

2) подавати Службі безпеки України не пізніше як через десять днів з моменту підписання рішення про віднесення відомостей до державної таємниці або про скасування цих рішень

3) розглядати протягом одного місяця пропозиції Служби безпеки України про віднесення інформації до державної таємниці, скасування чи продовження терміну дії раніше прийнятого рішення про віднесення інформації до державної таємниці;

4) надавати відповідний гриф секретності рішенням про віднесення інформації до державної таємниці та про скасування цих рішень залежно від важливості їх змісту

5) брати участь у засіданнях державних експертів з питань таємниць;

6) ініціювати питання щодо притягнення до відповідальності посадових осіб, які порушують законодавство України про державну таємницю.

Державний експерт з питань таємниць має право:

1) безперешкодно проводити перевірку виконання державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у сфері його діяльності, рішень про віднесення інформації до державної таємниці, скасування цих рішень, додержання порядку засекречення інформації;

2) створювати експертні комісії з фахівців і науковців, які мають допуск до державної таємниці, для підготовки проектів рішень про віднесення інформації до державної таємниці, зниження її секретності та скасування зазначених рішень, висновків щодо обізнаності з державною таємницею громадян, які мають чи мали допуск до державної таємниці, а також для підготовки відповідних висновків у разі розголошення секретної інформації чи втрати матеріальних носіїв такої інформації;

3) клопотати про притягнення до відповідальності посадових осіб, які порушують законодавство України про державну таємницю.

Державний експерт з питань таємниць несе персональну відповідальність за законність і обгрунтованість свого рішення про віднесення інформації до державної таємниці або про зниження ступеня секретності такої інформації чи скасування рішення про віднесення її до державної таємниці, а також за умисне неприйняття рішення про віднесення до державної таємниці інформації, розголошення якої може завдати шкоди інтересам національної безпеки України.

Порядок засекречування інформації

Єдиною підставою для встановлення, зміни або скасування режиму секретності інформації є рішення державного експерта з питань таємниць.

Ініціювати розгляд питання про віднесення інформації до державної таємниці державний експерт може або за його власною ініціативою, або за зверненням керівників відповідних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій чи громадян.

Відповідне рішення про віднесення інформації до державної таємниці ухвалюється державним експертом з питань таємниць не пізніше одного місяця з дня одержання звернення відповідного органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації чи громадянина.

Рішення державного експерта з питань таємниць про віднесення інформації до державної таємниці підлягає реєстрації Службою безпеки України у *Зводі відомостей, що становлять державну таємницю*. Після

відповідної реєстрації рішення державного експерта з питань таємниць є обов'язковим для виконання на всій території України.

На підставі віднесення інформації до державної таємниці ухвалюється рішення про *засекречування матеріальних носіїв інформації*. Його здійснюють наданням відповідному документу, виробу чи іншому матеріальному носію інформації *грифу секретності* - реквізиту, що засвідчує ступінь секретності певної інформації.

Рішення про надання матеріальним носіям інформації грифу секретності проймають посадові особи, визначені керівником органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, що провадить діяльність, пов'язану з державною таємницею.

Гриф секретності та інші відповідні реквізити наноситься або безпосередньо на матеріальний носій інформації, або за неможливості зазначається у супровідних документах. Реквізити кожного матеріального носія секретної інформації повинні містити:

- гриф секретності, який відповідає ступеню секретності інформації («особливої важливості», «цілком таємно», «таємно»);
- дату і строк засекречування матеріального носія секретної інформації, підпис, його розшифрування та посаду особи, яка надала зазначений гриф.

Службовою інформацією є інформація, що міститься в:

- документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрішню службову кореспонденцію;
- доповідних записках;
- рекомендаціях якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень;
- інформація, що зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці.

Якщо публічна інформація підпадає під одну із названих категорій, то ця публічна інформація може бути віднесена до службової інформації після застосування трискладового тесту, визначеного в статті 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Обмеження доступу до інформації здійснюється відповідно до закону при дотриманні сукупності таких вимог:

1. виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя;
2. розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам;

3. шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні.

Якщо внутрівідомча, службова кореспонденція, доповідні записки, рекомендації, які пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень, були віднесені до службової інформації, то вони стають відкритими з дня прийняття відповідного рішення. Також службова інформація не може обмежуватись в доступі, якщо вона була правомірно оприлюднена раніше.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює питання службової таємниці, є затверджена Постановою Кабінету Міністрів України "Інструкція про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави".

За цією Інструкцією переліки відомостей, що містять конфіденційну інформацію і є власністю держави і яким надається гриф обмеження доступу "*Для службового користування*", розробляють експертні комісії і затверджують міністерства інші центральні органи виконавчої влади, облдержадміністрації.

Експертні комісії створюють у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів АРК та облдержадміністраціях, їх особовий склад затверджується керівниками відповідних органів виконавчої влади. У складі експертних комісій працюють представники режимно-секретного та інших структурних підрозділів із найбільш кваліфікованих фахівців.

При вирішенні питань визначення переліків відомостей, яким надається гриф "*Для службового користування*" використовуються визначені Кабінетом Міністрів "Орієнтовні критерії віднесення інформації до конфіденційної" (Додаток 13 до Постанови КМУ №1893). Згідно з цими критеріями інформація, що міститься в переліках відомостей, що містять конфіденційну інформацію, котра є власністю держави, повинна відповідати таким вимогам:

- 1) створюватися коштом державного бюджету або перебувати у володінні, користуванні чи розпорядженні організації;
- 2) використовуватися з метою забезпечення національних інтересів держави;
- 3) не належати до державної таємниці;
- 4) унаслідок розголошення такої інформації можливе:
 - порушення конституційних прав і свобод людини та громадянина;
 - настання негативних наслідків у внутрішньополітичній, зовнішньополітичній, економічній, військовій, соціальній, гуманітарній, науково-технологічній, екологічній, інформаційній сферах та у сферах державної безпеки і безпеки державного кордону;
 - створення перешкод у роботі державних органів.

Захист конфіденційної інформації та її матеріальних носіїв, яким надано гриф "Для службового користування", здійснюється за допомогою комплексу організаційних та правових заходів. Так, режим обмеження доступу до такої інформації передбачає запровадження особливих порядків реєстрації, зберігання та передачі відповідних документів.

Реєстрації підлягають усі вхідні, вихідні та внутрішні документи з грифом "Для службового користування". Вони обліковуються за кількістю сторінок, а видання (книги, журнали, брошури) - за кількістю примірників.

Зберігаються документи із грифом "Для службового користування" виключно у службових приміщеннях і бібліотеках у шафах (сховищах), які надійно замикаються та опечатуються.

Передача конфіденційної інформації, що є власністю держави, каналами зв'язку здійснюється лише з використанням засобів технічного та (або) криптографічного її захисту.

Відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю

Посадові особи та громадяни, винні в:

- розголошенні державної таємниці;
- втрати документів та інших матеріальних носіїв секретної інформації;
- недодержанні встановленого законодавством порядку передачі державної таємниці іншій державі чи міжнародній організації;
- навмисному не віднесенні до державної таємниці інформації, розголошення якої може завдати шкоди інтересам національної безпеки України, а також необґрунтованому зниженні ступеня секретності або необґрунтованому розсекречуванні секретної інформації;
- безпідставному засекречуванні інформації;
- наданні грифа секретності матеріальним носіям конфіденційної або іншої таємної інформації, яка не становить державної таємниці, або ненаданні грифа секретності матеріальним носіям інформації, що становить державну таємницю, а також безпідставному скасуванні чи зниженні грифа секретності матеріальних носіїв секретної інформації;
- порушенні порядку надання допуску та доступу до державної таємниці;
- порушенні режиму секретності та невиконанні обов'язків щодо збереження державної таємниці;
- невжитті заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та незабезпеченні контролю за охороною державної таємниці;
- впровадженні діяльності, пов'язаної з державною таємницею, без одержання в установленому порядку спеціального дозволу на впровадження такої діяльності, а також розміщенні державних замовлень на виконання робіт, доведенні мобілізацій них завдань, пов'язаних з державною таємницею, в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах,

в установах, організаціях, яким не надано спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею;

- недодержанні вимог законодавства щодо забезпечення охорони державної таємниці під час здійснення міжнародного співробітництва, прийому іноземних делегацій, груп, окремих іноземців та осіб без громадянства і проведення роботи з ними;

- невиконанні норм і вимог технічного захисту секретної інформації, внаслідок чого виникає реальна загроза порушення цілісності цієї інформації або просочування її технічними каналами, несуть дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність, згідно із законодавством України.

"Стаття 212-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає:

порушення законодавства про державну таємницю, а саме:

1) недодержання встановленого законодавством порядку передачі державної таємниці іншій державі чи міжнародній організації;

2) засекречування інформації:

- про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту;

- про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися та загрожують безпеці громадян;

- про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, в тому числі харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти та культури населення;

- про факти порушень прав і свобод людини і громадянина;

- про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб;

- іншої інформації, яка відповідно до законів та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не може бути засекречена.

3) безпідставне засекречування інформації;

4) надання грифа секретності матеріальним носіям конфіденційної або іншої таємної інформації, яка не становить державної таємниці, або ненадання грифа секретності матеріальним носіям інформації, що становить державну таємницю, а також безпідставне скасування чи зниження грифа секретності матеріальних носіїв секретної інформації;

5) порушення встановленого законодавством порядку надання допуску та доступу до державної таємниці;

6) невжиття заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та незабезпечення контролю за охороною державної таємниці;

7) провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, без отримання в установленому порядку спеціального дозволу на провадження

такої діяльності, а також розміщення державних замовлень на виконання робіт, доведення мобілізаційних завдань, пов'язаних з державною таємницею, в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, яким не надано спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею;

8) недодержання вимог законодавства щодо забезпечення охорони державної таємниці під час здійснення міжнародного співробітництва, прийому іноземних делегацій, груп, окремих іноземців та осіб без громадянства та проведення роботи з ними;

9) невиконання норм і вимог технічного захисту секретної інформації, внаслідок чого виникає реальна загроза порушення цілісності цієї інформації або просочування її технічними каналами, тягне за собою накладення штрафу на громадян від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб — від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, тягне за собою накладення мінімумів доходів громадян і на посадових осіб від п'яти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян".

Кримінальним кодексом України регламентуються підстави притягнення до кримінальної відповідальності осіб за злочини у сфері охорони державної таємниці: ст. 328 – Розголошення державної таємниці; ст. 329 – Втрата документів, що містять державну таємницю; ст. 330 – Передача або збирання відомостей, що становлять конфіденційну інформацію яка є власністю держави.

Висновок з другого питання:

Аналізуючи вище викладене необхідно постійно здійснювати контроль за режимом таємності в правоохоронних органах України з метою запобігання витоку секретної інформації. Також слід звернути увагу під час перевірок оперативно-розшукових справ та справ кримінального провадження на правильність засекречування інформації та надання грифу таємності.

Висновки з теми:

Систематичні перевірки свідчать, що в правоохоронних органах мають місце серйозні хиби в забезпеченні режиму секретності. Це грубі порушення вимог роботи з інформацією з обмеженим доступом, режиму секретності і конспірації, факти втрати службових та секретних документів, розголошення введених по службі секретів у процесі підготування і користування документами оперативно-облікового характеру й ін.

Заключне слово.

Значне місце у захисті інформації займає правильна організація роботи персоналу з інформацією суб'єктів підприємництва і її носіями. Багато фахівців з інформаційної безпеки вважають, що при грамотній організації роботи з персоналом захист інформації забезпечується не менше ніж на 80% . В той же час, захист інформації є складовим елементом інформаційної безпеки суб'єктів інформаційної діяльності, ефективно забезпечення якого формує відповідний рівень самої безпеки.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ДАНОЇ ТЕМИ

Під час лекції розглядаються лише питання, пов'язані з поняттям та правовим режимом державної таємниці, поняття державних експертів з питань таємниць та порядок засекречування інформації, відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю.

При підготовці теми, студентам слід враховувати різнобічні наукові підходи до визначення, класифікації та розуміння видів інформації та доступу до неї, як відкритої, так і з обмеженим доступом.

Серед них слід виділити те, що:

розглядаючи питання обмеження доступу як способу захисту інформації, слід звернути особливу увагу на те, як законодавець регулює право власника інформації на її захист. Слід зазначити, що відповідно до вітчизняного законодавства громадяни, юридичні особи, які володіють інформацією професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру, одержаної за власні кошти, або таку, що є предметом їх ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого інтересу і не порушує законом таємниці, самостійно визначають режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії конфіденційної та встановлюють до неї систему (способи) захисту. Тобто, право встановлювати відповідний режим доступу до інформації мають особи (юридичні та фізичні), які володіють інформацією. За таких умов суб'єкти підприємництва мають право обмежувати доступ до власної інформації, в тому числі і щодо якої вони стали володільцями в результаті її придбання або, яка не є їх власністю, але є предметом їх інтересу (будь-які відомості отримані суб'єктом підприємництва в результаті проведення заходів інформаційного забезпечення його діяльності).

Для вдалого засвоєння цієї теми, студентам (слухачам) рекомендується звернутись не лише до базового (обов'язкового) списку літератури, а й до інших наукових джерел, які можна знайти у бібліотеці університету або у книжковому фонді кафедри кримінально-правових дисциплін.

Так, під час розгляду теми, слід, також, використовувати наукові праці як українських, так і зарубіжних вчених.

Однак, опрацьовувати додаткову літературу слід з урахуванням національної доктрини, особливостей правової системи України.